

ОЛЬГА СУХОМЛИНСЬКА: ШКОЛА ЗАРАЗ НЕ ПОСІДАЄ ВАГОМОГО МІСЦЯ У ЖИТТІ ДИТИНИ

(Інформаційне джерело: <http://www.nagolos.com.ua/ua/news>)

Його педагогічні практики використовують у всіх країнах світу, за теоретичними розробками навчають майбутніх педагогів, видають книжки та ставлять за приклад. Як зберігаються педагогічні засади в родині Сухомлинських, як оцінюють освітні інновації та на що рекомендують звернути увагу – в ексклюзивному інтерв'ю ІА «Наголос» з дійсним членом Національної академії педагогічних наук України, доктором педагогічних наук, професором Ольгою Сухомлинською.

(фото: Іван Єрохін)

Донька видатного українського педагога Василя Сухомлинського розповіла про українські освітні реалії

Ольго Василівно, днями тисячі педагогів святкували своє професійне свято. А як Ви вважаєте, чим відрізняється сучасний український педагог від педагога Радянської України?

Якщо говорити про останній період, перед розпадом Радянського Союзу, то педагоги були досить різні. Якось частина пішла у педагогіку

співробітництва, об'єднувались в громадські організації, у педагогіку творчості (на чолі із Олександром Захаренко) і, звісно, значну частину складали функціонери і ретранслятори. Взагалі в нашій професії це часто траплялося, коли вчитель ретранслював підручник, не думаючи, чи правильний цей підручник, що там записано. Загалом же, український радянський педагог був більш компетентний і професійно краще підготовлений. Вчителі більше читали навчально-методичну літературу, не забували про твори для розвитку педагогічного світогляду. Більше того, педагоги часто передплачували серйозні літературно-публіцистичні видання, такі, наприклад, як «Новый мир», де публікувались останні новинки. Загалом, педагоги були менш меркантильними. Вчитель не перебував у постійних роздумах про города, дачі, заробітки, а більше думав про виховання своїх учнів. Думаю, що в цьому плані порівняння не на користь сучасного вчителя.

Зрештою, в ті часи існував досить потужний учительський рух, про який Ви навіть писати дисертацію. А чи є сьогодні в Україні учительський рух? Можна говорити про злагодженість та солідарність українських педагогів?

Учительство було досить політично та соціально активне наприкінці 80-х років та на зорі незалежності України. Зараз це не настільки помітно, хоча формально збереглися деякі об'єднання, асоціації, наприклад, керівників шкіл, ліцеїв і гімназій. Однак, як не прикро, та вони стали додатком державних структур і ніякої власної позиції, як правило, не висловлюють.

Що ж змінилося за ці роки? Чи далеко пішла українська педагогіка за останні 20 років?

За ці роки українська педагогіка позбавилася відчуття меншовартості. Раніше все було зав'язано на Москві, а зараз ми бачимо самостійний

розвиток, новаторські ідеї, маємо можливість переймати та осмислювати західний досвід. До недавнього часу мені подобалося те, що не було втручання у зміст освіти. За часів перших наших президентів було так, що педагогічні проблеми вирішувалися на професійних рівнях, у такий спосіб реалізовувався і зміст освіти. Зараз відбувається втручання у зміст освіти, що не є добрим знаком. Особливо це відчувається у суспільно-гуманітарних предметах. До чого це може призвести ми знаємо, наприклад, за Оруелом. Адже учителю, школі належить велика роль у суспільному житті. Здається, Бісмарку приписують вислів «Битву при Садівій виграв прусський вчитель». Ми знаємо, що можна отримати, якщо виховувати у відповідному дусі змалку...

У зв'язку з цим, невже сучасна система освіти не може виховати «Громадянина» з великої літери?

Враховуючи той факт, що фінансування шкіл здійснюється на місцевому рівні, то, як то кажуть, «хто платить, той і замовляє музику». Більше того, запевняю Вас, якщо директор школи комуніст, то діти там будуть піонери. Якщо ж директор віруюча людина, то в школу будуть ходити священики. І не тільки церковники основних конфесій, але і менш відомих релігійних рухів. А там, де в області, районі або на рівні директора, учителя школа бере участь у громадських проектах, наприклад, «Європейський вибір», «Ми – громадяни України», там проводиться велика робота з формування сучасного громадянина, незалежно від регіону.

Однак, школа зараз не посідає вагомого місця у житті і дитини. Її вплив значно зменшився. Більшого ж значення набули суспільні комунікації та інформаційні технології. Поки що в нас є відносно вільна преса, тому діти можуть читати різні думки, знайомитися з матеріалами з Інтернету, а також виїжджати за кордон, бачити, як там живуть, брати участь в програмах за обміном тощо. Загалом, це дуже добре позначається на молоді. Загалом, вважаю, що наша молодь хороша і громадсько-свідома.

Продовжуючи попереднє запитання: чи вдалося Україні подолати в освіті авторитарність, суб'єкт-об'єктність, ідеологічну обумовленість змісту освіти?

Перш за все, в нашій педагогіці, які б підходи не панували, завжди зберігається певна дистанція між учнем та учителем. Думаю, що навіть при пануючій особистісно-орієнтованій парадигмі є достатньо вчителів, які тримають клас суто авторитарно. Стиль же викладання дуже залежить від, як я вже згадувала, директора, колективу педагогів школи та психолого-емоційних особливостей вчителя.

Ви говорите про зміст освіти і про підходи до виховання. А які найбільш значущі проблеми сучасного шкільництва Ви можете виокремити?

Першою проблемою, однозначно, можна назвати перенасиченість змісту освіти. Такої кількості навчальних предметів, які кожного року або змінюються, або додаються, немає, мабуть, ніде в цивілізованому світі.

Друга проблема витікає з першої – ми поводимо себе в освіті так, наче ми дуже багата країна. Ми рівняємось на найбагатші країни, але ж по факту – ми бідні і не маємо засобів для такого. Нам, як то кажуть, слід «по одежке протягивать ножки». Тому обов'язковою має бути не 11-річна освіта, а 9-річна, а далі – як хто хоче. Хтось отримуватиме робітничий фах, а хтось буде далі вчитись у школі. Задекларувавши обов'язкову 11-річну освіту, ми, фактично, зробили обов'язковою вищу освіту. І це за умови, що немає серйозної системи відбору. От мій онук, наприклад, два роки назад закінчив школу і всі без винятку його однокласники, як би погано хто не вчився, стали студентами. Такого в нормальних країнах не буває. Звісно, буває, що всі пробують вступати до вишу, але в інших країнах здійснюється жорсткий відсів уже в процесі навчання.

Третя проблема – ми мало приділяємо уваги перевірці того, якою насправді є наша освіта. У нас відсутній моніторинг. Вважаю, що варто на деякий час призупинити новації, інновації і тверезо оцінити освітню реальність. Наприклад, треба визначити, яка у нас мовна грамотність, математична грамотність. Тобто встановити реальний рівень людського розвитку. Ми не беремо участі ні в міжнародних вимірюваннях, ні в проектах, що здійснюються в межах держави. Наприклад, Росія обов'язково бере участь у них, а ми - ні. І це при тому, що якість освіти у нас з кожним роком падає.

Як Ви оцінюєте введення і практику ЗНО?

Думаю, що це був позитивний крок. Без сумніву. Однак, вважати, що це панацея, не зовсім правильно. Окрім того, ми не відпрацювали цей механізм до кінця. Наразі виходить, що школа втратила свою значущість як загальнокультурний, загальноосвітній феномен. Ні для кого не секрет, що діти в старших класах не вчать і не займаються своїм розвитком, а готуються до здачі ЗНО. Зокрема це стосується учнів випускних класів. Останніми роками я спостерігаю не дуже добру тенденцію – завищення балів атестату. Вчителі, з меркантильних причин, завищують оцінки випускникам, щоб вони мали більший загальний бал (ЗНО + середній бал атестату, – Ред.) при вступі до вишів. Батьки просто купують ці оцінки. А загалом, ЗНО – це хороша ідея, але, як завжди, маємо проблеми з реалізацією, накладається, так би мовити, українська специфіка. Безсумнівним позитивом введення ЗНО є те, що здібні, талановиті діти, особливо з села, які добре вчилися у школі, отримали можливість вступити до нормального вишу без хабарів. До введення ЗНО це було практично неможливим.

Згадуючи про Вашого батька Василя Сухомлинського, чи бачите Ви сьогодні в Україні фахівців, які б могли претендувати на звання народного педагога, працювали б на дуже високому рівні, як колись сам великий український педагог?

Дуже багато зараз таких директорів і вчителів, котрі добре працюють. Наприклад, є такий дуже талановитий директор школи Петро Лосюк в Прикарпатті. У нього діти вивчають народні ремесла, поєднують навчання, працю і мистецтво. От нещодавно пішов із життя прекрасний педагог, народний учитель, директор Сахнівської загальноосвітньої школи Черкаської області Олександр Захаренко. Багато у нас таких гідних людей.

А якщо говорити про визначних теоретиків, таких як Песталоцці чи Коменський...

Українська земля багата такими особистостями, але все ж вона їх народжує не так часто. Думаю, що ось-ось уже і з'явиться хтось такого рівня. Ще почекаємо (сміється).

Наскільки дієвою та застосованою є спадщина Василя Сухомлинського у XXI столітті? Тільки теоретичні чи й практичні моменти теж привертають увагу сучасних вчителів, викладачів?

Сьогодні ідеї та концепції Василя Сухомлинського надзвичайно широко застосовуються у дошкільній освіті. Це стосується напрацювань із розвитку мислення, мовлення... Є навіть цілі дитячі садочки, які працюють за системою Сухомлинського. Він написав багато художніх мініатюр – оповідань, притч, казок, замальовок, в яких закладений педагогічний та дидактичний сенс. Зараз у світі досить поширена освітня програма під назвою «Філософія для дітей», яку запровадив американець Метью Ліпман. Навіть до неї включили казки Василя Сухомлинського. Це не дивно, адже саме філософсько-педагогічне переважає у художній спадщині Сухомлинського. Його дуже турбувала проблематика освоєння дитиною світу, вироблення світогляду, моральності. В його спадщині багато справжнього гуманізму. Не просто загальних фраз, а порад по роботі із розумово відсталими дітьми, учнями із фізичними вадами або просто психологічно складними. Ми навіть книжку нещодавно випустили -

«Обережно: дитина!», в якій зібрали усі твори й уривки з творів Василя Олександровича, де йдеться про обережний, зважений підхід у роботі зі складними дітьми. Ще, принагідно, можна згадати про інклюзивну освіту, яка стає нині популярною. Так от, Сухомлинський ще в 60-их роках говорив про спільне навчання звичайних дітей та дітей із певними вадами.

Яку пораду Ви б могли дати сучасним батькам, котрі віддають дитину в школу/ виш?

Ооо... Не люблю давати якісь поради. Можливо, лише одне скажу – любити дітей. Не кидати їх напризволяще, не залишати їх на самоті зі своїми проблемами. Не сподіватися на школу, державу тощо. Треба намагатися зрозуміти дитину навіть тоді, коли ти її не розумієш і не зовсім поділяєш її захоплення. Впевнена, що тільки любов може зробити людину людиною. Це можу сказати як педагог, мама і бабуся.

Ольго Василівно, і наостанок: як Ви вважаєте, який кращий подарунок освітянину в його свято?

Увага та пошана. Зрештою, і матеріальне заохочення з боку держави теж було б не зайвим.